

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยว
และกีฬา ณ บ้านพุน้ำร้อน อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
Guidelines for the development of health tourism attractions according
to the standards of the Ministry of Tourism and Sports at Ban Nam Phu
Ron Nong Ya Plong District Phetchaburi Province

ปัตตยศ เพชรวงษ์,* และเขม อภิภัทรโรดม**

Patyos Phetwong and Kham Aphiphattharawarodom

Received: April 8, 2022 Revised: June 30, 2022 Accepted: October 5, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา แก่ชุมชนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด จำนวน 10 ข้อ โดยการสัมภาษณ์แบบ 3 เล้า กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยางกัลได้ 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ประชาชน ในชุมชนบ้านพุน้ำร้อน จำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุน้ำร้อน จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนามี 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ และ 2. แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางด้านการจัดการคุณภาพของน้ำ และ 2) แนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, มาตรฐานการท่องเที่ยว

* ผู้ช่วยคณบดี ฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาอุตสาหกรรมบริการอาหาร คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Abstract

The research on development of health tourism attractions according to the standards of the Ministry of Tourism and Sports at Ban Nam Phu Ron Nong Ya Plong District Phetchaburi Province is a qualitative research aiming to study guidelines for developing tourist attractions according to the Ministry of Tourism and Sports standards in the category of health tourism attractions Data collection was conducted using in-depth interviews and 10 items open-ended questionnaire triangulated with 24 key informants including: 1 member of Nong Yang Klat Tai Sub-district Administrative Organization, 1 village headman, 10 villagers of Ban Nam Phu Ron community, 12 tourists visiting Ban Nam Phu Ron community. They were sampled by purposive sampling technique. Data analysis employed descriptive analysis.

The results of the research were as follows: first, there are two factors influencing the development: 1) the main standard of health tourism attractions 2) the potential of being a natural hot spring health tourism attraction. Second, there are two approaches to health: 1) Water Quality Management Approach and 2) Environmental and Ecosystem Management Approach.

Keywords: Health Tourism, Tourism Development, Thai Tourism Standards

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มเติบโตได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางสถานการณ์ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายประการ ในแง่ศักยภาพของตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตานักท่องเที่ยวต่างชาติ แม้จะยังมีศักยภาพที่รอการพัฒนาอยู่ในหลาย ๆ ด้านก็ตาม ในแง่ของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวถือว่าการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมที่เป็นไปในทางบวก และการท่องเที่ยวยังเติบโตขึ้นมากถึงร้อยละ 187 ซึ่งถือเป็นอัตราที่สูงกว่าอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ ภายในประเทศแล้ว จะยังเห็นความสำคัญดังกล่าวมากขึ้น ในช่วงเวลาเดียวกันอุตสาหกรรมการเงินของประเทศเติบโตเพียงร้อยละ 48 เท่านั้น โดยรายงานฉบับเดียวกันของ WTTC ชี้ว่าในช่วง 10 ปีข้างหน้าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยน่าจะมีการเติบโตอยู่ที่ประมาณร้อยละ 6.5 ต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นอัตราที่สูงกว่าการคาดการณ์การเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศอย่างมาก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560, ย่อหน้า 9)

จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายด้วยแหล่งท่องเที่ยวทั้งโบราณสถาน และทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวที่กำลังเป็นที่นิยมจากนักท่องเที่ยวคือ แหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านพุน้ำร้อน หมู่ที่ 5 ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่ผุดขึ้นมาจากใต้ดินบริเวณกลางป่า ปัจจุบันได้รับการพัฒนาดูแลโดยชุมชนที่รวมตัวกันจัดตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการขึ้น แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากขาดการพัฒนา และขาดองค์ความรู้ในการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามมาตรฐาน อีกทั้งขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (Thailand Tourism Directory, 2563)

แต่ด้วยความสวยงามทางธรรมชาติ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรยกระดับในอนาคต ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยยึดกรอบและแนวคิดพื้นฐานจากกรอบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติบ่อน้ำพุร้อนเพื่อยกระดับให้ได้มาตรฐานรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต อันจะเป็นผลดีทั้งในเรื่องการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นการสร้างรายได้ ให้กับชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านพุน้ำร้อน ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการดำเนินการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1.1 ประชากร คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยางน้ำกลัดเหนือ ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านพุน้ำร้อน หมู่ 5 ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอนongหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี 20 คน (ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, ออนไลน์) นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุน้ำร้อนในช่วงระยะเวลาที่ลงพื้นที่

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านพุน้ำร้อน หมู่ 5 ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอนongหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยางน้ำกลัดเหนือ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน ประชาชนในชุมชนบ้านพุน้ำร้อน จำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุน้ำร้อน จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกเป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุมากกว่า 18 ปี เป็นชาย 6 คน หญิง 6 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน

2. เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 เครื่องมือและลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบสอบถาม ที่มีลักษณะปลายเปิด โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งเป็นหัวข้อการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านมาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ 2) ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ

2.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญเพื่อหาค่าเที่ยงตรงของเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) จำนวน 3 ท่าน โดยได้ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.8

2.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ (วรรณิ แกมเกตุ, 2551, หน้า 84.)

2.3.1 การตรวจสอบ 3 เสาด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยตรวจสอบแหล่งข้อมูล โดยเก็บข้อมูลกับบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์จากคนต่างกลุ่ม เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยางกลัดใต้ และผู้ใหญ่บ้าน

2.3.2 การตรวจสอบ 3 เสาด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนตัวผู้เก็บข้อมูลหลายคนเพื่อลดความลำเอียงด้านทัศนคติและความไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูล

2.3.3 การตรวจสอบ 3 เสาด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) นอกจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยยังใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลควบคู่ไปกับการซักถาม การตอบ จากแหล่งข้อมูลและเอกสารอื่น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยลงพื้นที่ชุมชนบ้านพุน้ำร้อน หมู่ 5 ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอนongหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2563 ถึง 30 กันยายน 2564 ใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพคือ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลยางน้ำกลัดเหนือ 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ประชาชนในชุมชนบ้านพุร้อน จำนวน 10 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุร้อน จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน สัมภาษณ์ถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกข้อมูล และการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้แจ้งหัวข้อในการสัมภาษณ์ และข้อคำถามให้ล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้รับข้อตกลงว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะปิดเป็นความลับ และจะนำข้อมูลไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น และเริ่มสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่ได้แจ้งไว้ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิโดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย

3.2.2 เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเจาะจง โดยมีข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิดในการสัมภาษณ์ และดำเนินการไปจนกว่าจะครบ ในการสัมภาษณ์แต่ละตัวอย่างจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลของแต่ละคนอย่างเด็ดขาด

3.2.3 เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการบ่อน้ำพุร้อน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบคำถามปลายเปิด ให้มีความสำคัญกับทัศนคติ ความพึงพอใจในการใช้บริการบ่อน้ำพุร้อน

3.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านพุร้อน หมู่ 5 ตำบลยางน้ำกลัดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี และนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเชิงพรรณนา และวิเคราะห์โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 สรุปประเด็นสำคัญตามข้อคำถามในแบบสอบถามคำตอบคำ และอ่านทบทวนคำสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลทราบทุกราย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4.2 เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลทั้งหมด จัดกลุ่มของคำถามที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อเป็นการรวมข้อมูลให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

4.3 สรุปผลงานวิจัยแล้วนำไปพัฒนาเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ผลการวิจัยดังนี้

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านพุร้อน อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ได้ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ด้านมาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ บ้านพุร้อนอำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรีนั้น ประกอบด้วย

1.1 คุณภาพน้ำ - น้ำพุร้อนธรรมชาติที่นำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งเพื่อการแช่ตัวหรือเพื่อการแช่น้ำนั้น มีอุณหภูมิความร้อนอยู่ที่ 47 - 53 องศาเซลเซียส มีกระบวนการกรองเบื้องต้น เพื่อนำสิ่งปะปน เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ที่ปนมากับน้ำออกก่อนนำไปให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ วัสดุที่ใช้ในท่อส่งน้ำเหมาะสมกับอุณหภูมิของน้ำไม่ทำปฏิกิริยากับสารแร่ธรรมชาติ น้ำพุร้อนที่ให้บริการโดยการแช่แล้วไม่นำกลับมาให้บริการ

1.2 ห้องแช่น้ำพุร้อน - บ่อแช่น้ำพุร้อน สำหรับห้องแช่น้ำพุร้อนทางผู้เกี่ยวข้อง จัดให้มีหลายห้อง ทั้งที่เป็นห้องส่วนตัวสำหรับแช่คนเดียว และห้องสำหรับแช่เป็นกลุ่มเพื่อน โดยจัดเป็นสัดส่วน มีการดูแลรักษาความสะอาด มีป้ายในการให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการแช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ เข้าใจง่าย เป็นภาษาไทย แต่ยังไม่มีการมีป้ายบอกอุณหภูมิบริเวณที่ให้บริการน้ำพุร้อน มีการกำหนดระยะเวลาในการแช่ มีการจัดการระบบการถ่ายเทอากาศดี ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอึดอัด ไม่มีกลิ่นเหม็น มีแสงสว่างเพียงพอ ยังไม่มีการจัดห้องแช่น้ำสำหรับรองรับผู้พิการหรือผู้สูงอายุโดยเฉพาะ หรือติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ราวจับ หรือกริ่งสัญญาณ แต่มีน้ำเย็นและน้ำร้อน เพื่อสลับหรือผสมกับการแช่ไว้บริการนักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการนักท่องเที่ยวบริเวณหน้าห้องแช่น้ำ มีการล้างทำความสะอาดบ่อแช่อยู่เสมอ ในส่วนของบ่อแช่น้ำพุร้อนที่จัดเป็นที่นั่งพักสำหรับแช่น้ำนั้น มีการดูแลรักษาความสะอาด แต่ยังไม่มีการมีป้ายหรือสื่อที่ให้อ่านถึงประโยชน์ของการแช่น้ำพุร้อน รวมทั้งไม่มีการป้ายแจ้งเตือนสำหรับผู้ที่มีโรคประจำตัว ป้ายที่บอกอุณหภูมิบริเวณแหล่งน้ำพุร้อน ทั้งนี้บริเวณพื้นที่ส่วนนั้นเป็นพื้นที่โล่ง มีอากาศถ่ายเทที่ดี ไม่มีกลิ่นเหม็น แต่ยังขาดอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย เช่น ราวจับที่ช่วยในการลุกขึ้นหรือนั่งลง ระบบน้ำมีการไหลผ่านตลอด

1.3 ห้องอาบน้ำ - ห้องสุขาและห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า จัดให้มีห้องอาบน้ำ ห้องสุขา มีเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีการแยกสัดส่วนชายหญิง มีสัญลักษณ์บ่งบอกชัดเจน ห้องอาบน้ำ และห้องสุขามีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด จัดให้มีระบบถ่ายเทดีไม่มีกลิ่นเหม็น และมีแสงสว่างที่เพียงพอ ยังไม่มีการมีห้องน้ำสำหรับผู้พิการหรือผู้สูงอายุโดยเฉพาะ และไม่มีห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าแต่นักท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนเสื้อผ้าได้ในห้องอาบน้ำ

1.4 การจัดการด้านความปลอดภัย - การดูแลด้านการป้องกันด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวยังไม่ครบถ้วน ยังขาดบุคลากรในการทำหน้าที่ส่วนนี้ ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยทั้งบริเวณในและนอกพื้นที่ให้บริการน้ำพุร้อน หรือบุคลากรที่มีความรู้ในการปฐมพยาบาล มีเพียงเจ้าหน้าที่หน้าห้องบริการอาบน้ำร้อน และจุดแช่เท้าจุดละ 1 คนที่คอยแนะนำนักท่องเที่ยว ยังขาดเจ้าหน้าที่พยาบาล และอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา

1.5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม - จัดให้มีถังขยะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวหลายจุด โดยถังขยะทำจากไม้ไผ่สานกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ มีการจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลโดยไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการกำจัดน้ำเสียที่ถูกหลักสุขาภิบาล

ปัจจัยที่ 2 ด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ

2.1 แหล่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยว - มีทัศนียภาพที่สวยงาม ร่มรื่น และมีร้านอาหารของที่ระลึก มีร้านขายสินค้าในชุมชน

2.2 การเข้าถึงแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ การเดินทางจากถนนเส้นใหญ่สามารถเดินทางได้ด้วยรถส่วนตัว แต่ยังไม่มียานพาหนะโดยสารสาธารณะ เส้นทางเป็นถนนลาดยางบ้างสลับกันไป ขนาดพื้นที่บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แต่ไม่มากจนเกินไป มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่บริเวณใกล้น้ำพุร้อน แต่น้ำพุร้อนก็ยังมีความเป็นธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและบริเวณโดยรอบ สามารถเที่ยวชมและแช่น้ำพุร้อนมีกิจกรรมการนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ และเพื่อรักษาตามอาการ

2.3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน - การดัดแปลงบริเวณน้ำพุร้อนยังคงรักษาสภาพธรรมชาติเดิม สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีการแบ่งพื้นที่ในการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน เพื่อสร้างความสะดวกในการใช้บริการของนักท่องเที่ยวในส่วนของจัดการด้านขยะมีจุดทิ้งขยะหลายจุดเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีทางระบายน้ำก่อนลงสู่สาธารณะ และมีแนวความคิดในการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้มีการให้ชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 กำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านพุร้อน อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ได้ผลการวิจัย 2 ด้านดังนี้

แนวทางที่ 1 แนวทางด้านการจัดการคุณภาพน้ำ - กรรมวิธีการรักษาคุณภาพน้ำเหมาะสมในการให้บริการอยู่ตลอดเวลา มีกระบวนการกรองเบื้องต้น และมีการตรวจสอบวัดระดับความสะอาดของน้ำอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ 2 แนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ - การศึกษาพบว่า ควรมีการติดตั้งอุปกรณ์บำบัดน้ำเสีย บ่อบำบัด และบ่อพักน้ำ ก่อนที่จะปล่อยน้ำทิ้งลงสู่ระบบนิเวศ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อน้ำที่ปล่อยไปซึมเข้าสู่ชั้นดิน เมื่อฝนตก จะส่งผลให้น้ำในชั้นดิน ปะปนกับน้ำพุร้อน หรือการปล่อยน้ำเสีย จะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศใกล้เคียง อันจะเป็นผลเสียในอนาคต

อภิปรายผล

1. คุณภาพน้ำที่มีความเหมาะสมในการให้บริการ สอดคล้องกับการศึกษาของ วณรัตน์ กรอิสานกุล, นวลวรรณ หวยเจริญ, และสุนันต์ อ่วมกระทุ่ม (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพุร้อนธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า น้ำพุร้อนพระร่วงมีศักยภาพและแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนที่ได้

มาตรฐานสามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ ประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ได้แก่ 1) ปรับปรุงการคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงให้มีความสะดวกมากขึ้น ควรมียรถประจำทาง 2) พัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นธรรมชาติมากขึ้น 3) ปรับปรุงความสะดวกสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการเชิงสุขภาพ 4) พัฒนามาตรฐานการบริการสปา ร้านอาหาร ป้ายบอกทางและ 5) พัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะด้านการประชาสัมพันธ์ การต้อนรับและบริการต่าง ๆ ผลการศึกษายังได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัย ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านอุณหภูมิของน้ำที่เหมาะสมต้องอยู่ระหว่าง 47 - 53 องศาเซลเซียส และน้ำต้องมีความใสสะอาด วัสดุที่ใช้ในท่อน้ำมีความเหมาะสมกับอุณหภูมิของน้ำ ไม่ทำปฏิกิริยากับสารแร่ธรรมชาติ

1.2 ปัจจัยด้านห้องแช่น้ำพุร้อน ต้องมีบริการทั้งแบบห้องแช่เดี่ยว และห้องแช่เป็นกลุ่ม โดยจัดเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน มีการดูแลรักษาความสะอาด มีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการแช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และต้องมีช่องระบายอากาศ เพื่อไม่ให้มีกลิ่นอันไม่พึงประสงค์

1.3 ปัจจัยด้านห้องอาบน้ำ ห้องสุขาและห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า มีห้องอาบน้ำ ห้องสุขาเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีการแยกสัดส่วนชายหญิง มีสัญลักษณ์บ่งบอกชัดเจน ห้องอาบน้ำ และห้องสุขามีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด จัดให้มีระบบถ่ายเทไม่มียุงเหม็น และมีแสงสว่างเพียงพอ แต่ยังไม่ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้พิการหรือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ และไม่มีห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า แต่นักท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนเสื้อผ้าได้ในห้องอาบน้ำ และต้องมีอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุไว้บริการ เช่น ราวจับ แผ่นรองกันลื่น เป็นต้น

1.4 ปัจจัยด้านการจัดการด้านความปลอดภัย มีมาตรการดูแล ป้องกันด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และมีจุดและอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้บริการ

1.5 ปัจจัยด้านการจัดการด้านระบบนิเวศ มีการกักตุนน้ำเสียที่ถูกต้องหลักสุขาภิบาล

2. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จากการศึกษาของ ภคินี วัชรปริดา (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนในจังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนในจังหวัดนครพนมมี 3 ปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านแนวคิดริเริ่มของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนที่เกิดจากความต้องการของชาวบ้านในการจะรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการที่จะสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนในหมู่บ้าน โดยได้รับการส่งเสริมจากภาคีต่าง ๆ 2) ปัจจัยด้านกระบวนการและขั้นตอนของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชน พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างเป็นระบบ โดยชุมชนในจังหวัดนครพนม จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ต้องประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว 2. การจัดการด้านการบริการการท่องเที่ยวในชุมชน และ 3. การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และ 3) ปัจจัยด้านบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดนครพนม พบว่า มี 2 ระดับ ได้แก่ 1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มอาชีพในชุมชน และองค์กรบริหารส่วนตำบล และ 2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับจังหวัด ประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 4 จังหวัดนครพนม สำนักงาน

จังหวัดนครพนม นักวิชาการ นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยนครพนม และผู้ประกอบการท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ดังนี้

2.1 การรองรับนักท่องเที่ยว ต้องจัดให้มีเส้นทางเข้าแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ โดยเฉพาะทางรถส่วนตัว

2.2 จัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ในส่วนของการดัดแปลงบริเวณน้ำพุร้อนยังคงสภาพธรรมชาติเดิม สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนแต่น้ำพุร้อนก็ยังคงสภาพธรรมชาติ มีการแบ่งพื้นที่ในการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน เพื่อสร้างความสะดวกในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว

3. แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ชุมชนบ้านน้ำร้อน อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษาของ เขมลักษณ์ คุปติพันธ์ และปริญญญา บรรจงมณี (2563) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบการพัฒนา 10 ปัจจัย ดังนี้ 1. การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี 2. การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและการลดของเสีย 3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ 4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว 5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมในท้องถิ่น 6. เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 7. ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง 8. การฝึกอบรมบุคลากร 9. การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และ 10. การวิจัยและติดตามผล

สอดคล้องกับผลวิจัยของผู้วิจัย ดังนี้ 1) การรักษาคุณภาพของบ่อน้ำพุร้อน 2) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง 3) การประสานงานของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 4) แผนพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน 5) ความร่วมมือของผู้ประกอบการท่องเที่ยว 6) ความถูกต้องในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้กับนักท่องเที่ยว 7) ความปลอดภัย และ 8) การตรวจติดตามจากหน่วยงานราชการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำผลการวิจัยไปจัดทำแผน หรือโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชน และคนในชุมชน โดยจัดทำเป็นแผนแม่บท

2. หน่วยงานภาครัฐ สามารถนำผลการวิจัยไปจัดทำโครงการเพื่อเสนอของบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อนำมาพัฒนา สร้าง และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ให้เกิดเป็นความยั่งยืน

3. สามารถนำผลการวิจัยไปจัดทำแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (บ่อน้ำพุร้อน) เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรัก ห่วงแหน และรักษา เพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษานโยบายของหน่วยงานราชการ ภาครัฐ โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น ทั้งในมิติของการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาและฟื้นฟู แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์

2. ผลการศึกษาในมิติทางด้านท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรผลักดัน และควรสนับสนุนให้มณฑลท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และก่อให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ**. สืบค้น พฤศจิกายน 7, 2562, จาก <https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-view/429>.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564)**. สืบค้น พฤศจิกายน 7, 2562, จาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20171201174031.pdf.
- เฉลิมลักษณ์ คุปติพันธ์, และปริญญญา บรรจงมณี. (2563, มกราคม - เมษายน). แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 14(1), 1 - 13.
- ภคินี วัชรปรีดา. (2559). แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนใน จังหวัดนครพนม. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน ครั้งที่ 13: ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน วันที่ 8 - 9 ธันวาคม 2559** (หน้า 2453 - 2461). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- วนารัตน์ กรอิสานกุล, นวลวรรณ ทวยเจริญ, และสุนันต์ อ่วมกระทุ่ม. (2554). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาน้ำพุร้อน พระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร. ใน **การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554 การพัฒนานาคนคชนบทไทย: ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน วันที่ 27 - 29 มกราคม 2554** (หน้า 132 - 138). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรรณณี แกมเกตุ. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย. (2564). **อำเภอหนองหญ้าปล้อง**. สืบค้น มกราคม 28, 2563, จาก <http://phetchaburi.kapook.com/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87>.
- อริศรา ห่องทรัพย์, และกุลพิชญ์ โภไคยอุดม. (2558, กันยายน - ธันวาคม). แนวทางพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแหล่งน้ำพุร้อนในภูมิภาคทางตอนเหนือของประเทศไทย. **Journal of Sports Science and Health**, 16(3), 76-90.
- Thailand Tourism Directory. (2563). **น้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง**. สืบค้น มกราคม 20, 2563, จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/1498>.

